

MÉSZÖLY MIKLÓS
filmterve Tóth Jánosnak

DOI

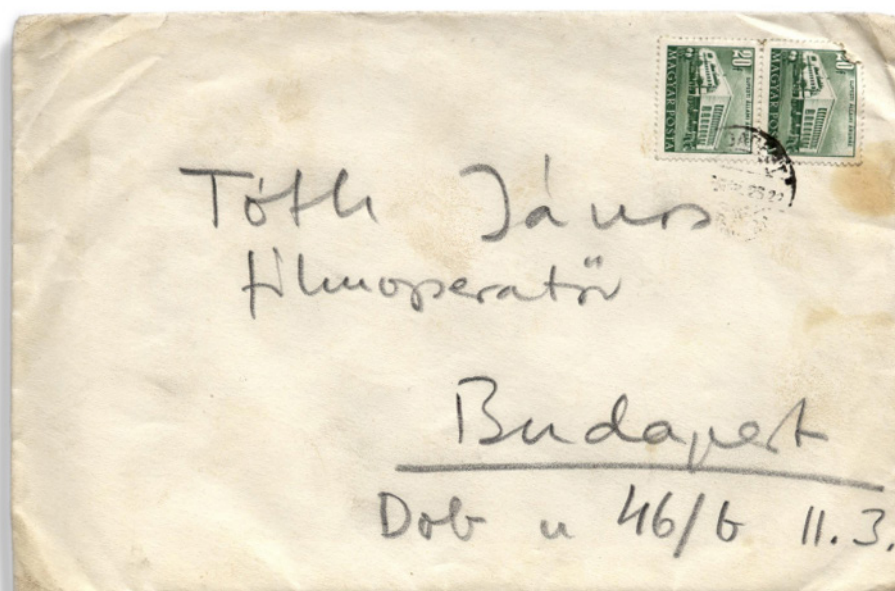
<https://doi.org/10.31176/apertura.2019.15.2.9>

Városkép (esetleg éppen Budapest?) – de csak háztető-panorámán keresztül: a legkülönbélebb tetők, romlók és újak, ódon stíl-házaké és modernké, gyáraké, pályaudvaroké stb. – de mindez úgy, hogy ez a tető-labirintus a maga különös és mindennapi életünkben elég kevésbé figyelemre méltatott tartozékaival együtt kerüljön lencse elé, dinamikus hangulati egységbe fűzve. Tehát: kémények, cserépsíkok, bádogfelületek, kiszögellések, kéményseprő-pallók, esőcsatornák részletekre rámenő, szuggesztív felfedezése és bemutatása.

Aztán perspektivikusan: a tetőrengeteg és az ég.

Fény-árnyék hatások a tetőkön. Elborul az ég. Esni kezd. Az előbb csak gyér, majd egyre szaporább esőcseppek játéka a különböző tetőrészleteken.

Zuhogni kezd.

Mészöly Miklós levele

Ettől kezdve a zuhogó, ömlő, spriccelő vizet mutatjuk be a tetőlabirintusnak már ismert, ill. váratlanul újszerű részletein keresztül. Egyszóval a víz festői, szinte élőlényzerű útját lefelé, a legkülönbözőbb módokon és tárgyi elemekhez kapcsolódva. A képsornak mintegy összegezője: az esőcsatornában ömlő, ill. csatorna híján lecsurgó víz. (Itt is a csatornák vizuális változatosságára kell törekedni, ügyelve a hangulati egymásutánra, kontrasztra stb.)

A csatornák, ill. csurgások útját követve lassan távolodunk a tetők világától, és közeledünk a föld felé. (Pl. csurgások estükben, a levegőben fotografálva, jól megválasztott pillanatokban, mikor valamilyen tárgyba ütközve „gellert” kap a víz; – aztán a nagy mélységet, ill. magasságot érzékeltető beállítások, amikor a csatornákra közvetlen közelről lenézünk felülről, és felnézünk alulról; – a függőleges csatornák kicsapódó spricceléseinek játéka; – stb.)

Lent vagyunk a földön. A csatornák mind befúródnak a földbe. Vagy a járdára csurgatják a vizet. Ezt a mindennaposságot felfedezésszerűen mutatjuk be, gyors, ugyanezt a tényt ismétlő és variáló képsorral.

Követjük a tovább ömlő víz útját az úttestre, ahol az utcai csatornanyílások nyelik el. Ezeknek az úttesten áradó vízfolyásoknak spontán – s ismét élőlényyszerű – formálódását, mozgását, fény-árnyék játékát mutatjuk be.

Hangsúlyos érzékeltetése annak, hogy *minden* lezúduló víz a csatornanyílások felé törekszik.

S lemegyünk a víz után a föld alá. A város alatti vízvezető hálózatnak a világába kerülünk. Itt már a megcsendesedett, de szinte feketén hömpölygő víznek az útját követjük; a képsor sötét, drámai. A földalatti vízvezető hálózat tárgyi adottságain keresztül azt a mérnöki, s az emberi organizációt még ebben az „alvilági” szektorban is jellemző céltudatosságot érzékeltetjük, ami a tető-labirintus bemutatásánál inkább játékosságban, spontán esztétikumban, s a formák levegősebb összhatásában nyilvánult meg. (A zene – ami az eddigiek során igen kifejező része volt a filmnek – itt esetleg teljesen el is maradhatna: csak a képek sora s a feketén hömpölygő víz loccsanásai.)

Képsor világosodik. Közeledünk a csatornahálózat kivezető nyílásaihoz. Hirtelen robbanó napfény. Ebben a világításban látjuk a különböző szenny- és vízkivezető csatornák nyílásait, amint árad ki rajtuk a piszkosan habzó víz. Mindezt több változatban, helyen és formában.

A képsor (s zene) innét kezdve egyre derűsebb: az olajos, hordalékos és szemetes, szinte szurkosan kiömlő víz egyre inkább oldódni és tisztulni kezd egy tágabb víztükör csillogó, játékos ezüstjén.

Lassú, békés vízáramlás képével egy pillanatra becsapjuk a nézőt. Falevél, leveles ág sodródik a hullámokon.

Aztán a zene hirtelen vadabb, drámaibb ütemre vált át: két szélhajtott nagy felhőgomoly egymásba tűnését látjuk, mintha fehér habokká korbácsolt vízzuhatag látványa kísértene, költői elrajzolással.

Erről a képről megyünk át az előbb még csendesen hömpölygő vízre: a sodra most már egyre vadabb, tarajosabb (mint mikor egy kisebb fajta vízlépcső meggyorsítja és meghabosítja a vizet), aztán követjük ennek a meggyorsult sodrásnak az útját, egészen addig, míg váratlanul szédítő mélységbe zúdulnak le a hullámok, s lent felhős habzással szinte egy gomollyá állnak össze.

Távolodva – de a kép középpontjában ezt a gigantikus habzást hagyva meg: – mind magasabbról, felülről fotografáljuk egy fokról-fokra kibontakozó, hatalmas vízierőmű lezúduló vizét.

A képi elemeket itt is olyanformán, olyan beállításban kell megkonspirálni, mint a földalatti képsornál; csupán itt az emberi organizációt jellemző céltudatosság ábrázolása a drámaiból mintegy felemelővé válik.

Zenei csúcspont.

Várkapép /esetleg éppen Budapest-é/ - de csak háztető-
panorámán keresztül: a legkülönbözőbb tetők, romok és utak,
észen stíl-házak és moderneké, gyáraké, pályaudvaroké. stb. -
de mindez úgy, hogy ez a tető-labirintus a maga különös és
mindennapi életünkben elég kevésbé figyelemre méltott tartozé-
kaival együtt körüljön lencse alá, dinamikus hangulati egység-
be fűzve. Tehát: kémények, csatornák, bűzfelfúvatók, ki-
szögellések, kéménycsúcsok, csatornák részletekre rá-
mond, szaggasztó felfedezés és bemutatás.

Azért perspektivikusan: a tetőrongeteg és az ég.

Fény-árnyék hatások a tetőn. Először az ég. Ez
kezd. Az előbb csak gyér, majd egyre sűrűbb esőcseppek játé-
ka a különböző tetőfelületeken.

Zuhogni kezd.

Ettől kezdve a zuhogó, ömlő, spriccelő vizet mutat-
juk be a tetőlabirintusnak már ismert, ill. váratlanul újszerű
részletein keresztül. Egyszerűen a víz festői, szinte élőlényezé-
rű útját lefelé, a legkülönbözőbb módokon és tárgyi elemekhez
kapcsolódva. A képsorunk mintegy összegezője: az esőcsatornába
ömlő, ill. csatorna híján lecsurgó víz. / Itt is a csatorna
vizuális változatosságára kell törekedni, úgyelve a hangulati
egymásutánra, kontrasztokra, stb./

A csatornák, ill. csurgások útját követve lassan
távolodunk a tetők világától és közeledünk a föld felé. / Pl.
csurgások estékben, a levegőben fotografálva, jól megválasztott
pillanatokban, mikor valamilyen tárgyra ütközve "gellert" kap a
víz: - aztán a nagy mélységet ill. magasságot érzékeltető beállí-

- 2 -

tások, amikor a csatornára közvetlen közelről lenézünk földről
és felnézünk alulról; - a függőleges csatornák kicsapódó spricce-
léseinek játéka; - stb./

Lent vagyunk a földön. A csatornák mind befutódnak a
földre. Vagy a járdára csurgatják a vizet. Ezt a mindennaposságot
felfedezéseszerűen mutatjuk be, egyre, ugyanezt a tényt ismétlés és
variáció képsorral.

Követjük a tovább ömlő viz útját az utcáira, ahol az
utcai csatorna-nyílások nyelik el. Ezeknek az utcákon áradó víz-
folyásoknak spontán - s ismét élőlényezési - formálódását, mozgá-
sát, fény-árnyék játékát mutatjuk be.

Bangulyos érzékeltetés annak, hogy minden lezuuló
víz a csatorna-nyílások felé törekedik.

S lemegyünk a víz után a föld alá. A város alatti
vízelvezető hálózatnak a világába kerülünk. Itt már a megsej-
tesedett, de szinte feketén bűmplygő víznek az útját követjük:
a képsor sötét, drámai. A földalatti vízelvezető hálózat tárgyi add
adottságain keresztül ezt a mértéki s az emberi organizációt még
ebben az "alvilág" szektorban is jellemző életszerűséget érzékel-
tetjük, ami a tető-labirintus bemutatásánál inkább játékoságban,
spontán esztétikumban s a formák levegősebb összehatásában nyilvánult
meg. / A zene - ami az eddigiek során igen kifejező része volt a
filmnek - itt esetleg teljesen el is maradhatna: csak a képek zora
s a feketén bűmplygő víz loccsanásai./

Képsor világosodik. Közeledünk a csatornahálózat kivene-
tő nyílásaihoz. Hirtelen robban napfény. Ebben a világításban lát-
juk a különböző szenny és vízkivezető csatornák nyílását, amint
árad ki rajtuk a pászkosan habzó víz. Mindezt több változatban,

- 3 -

helyen és formában.

A képsor / a zene / innét kezdve egyre érdekesebb: az
olejas, partiféles és szemetes, szinte szurkosan kiömlő víz egy-
re inkább eláradni és tisztalni kezd egy tágabb víztükör csillogó,
játékos existenciáján.

Lassú, békés vízáramlás képsével egy pillanatra becsap-
juk a nézőt. Fölvél, leveles ég sodródik a hullámokon.

Aztán a zene hirtelen vadabb, drámaibb ütemre vált át:
két szövegbejuttatott nagy felhőgomoly egymásutánját látjuk, - mintha
fehér habokká korbácsoló vízzuhánnyal látványra kísértene, költői
elrejtéssel.

Ezről a képről megyünk át az előbb még csendesen
bűmplygő vízre: a sodra most már egyre vadabb, terejesebb /mint
mikor egy kisebb fajta vízlépcső megporcítja és meghabosítja a
vizet/ - aztán követjük annak a meggyorsult sodrásnak az útját,
egészzen eddig, míg váratlanul elcsúszó mélységbe zuhanunk le a
hullámok s lent felhős habzással szinte egy gomollyá állnak össze

Távolodva - de a kép középpontjában ezt a gigantikus
habzást hagyva meg: - mind magasságból, földről fotografáljuk
egy fekről-fokra kibontakozó hatalmas vízierőmű lezuuló vizét.

A képi elemeket itt is olyanformán, milyen beállítás-
ban kell megkonspirálni, mint a földalatti képsornál; csupán
itt az emberi organizációt jellemző életszerűség ábrázolása
a drámaiból mintegy felemelődve válik.

Zenei csúcspont.

Be fentiekből nem derült volna ki: semmiképp se egy-
fajta víztől szóló ismeretterjesztő filmre gondolok, hanem éle-

- 4 -

lésben a létjelenségek - tárgyak, folyamatok - székeszerű
és értelmes körforgásának sugallmazásoszerű filmkötényére.
A zene a képekkel egyenértékű kifejezőeszköz kellene legyen -
már csak azért is, mivel a tárgy környezetén kívül az egyet-
len mozgó, élőlényezési szereplő a víz, - s ez az egy szereplő
megkivánja az állandó asszociációs kiegészítést, hogy "még
élőbb" legyen. S ezt jelen esetben a zenének kellene biztosítani
ill. elősegíteni.

Mészöly Miklós

Ha fentiekből nem derült volna ki: semmiképp se egyfajta vízről szóló ismeretterjesztő filmre gondolok, hanem általában a létjelenségek – tárgyak, folyamatok – szükségszerű és értelmes körforgásának sugalmazás-szerű filmkölteményére. A zene a képekkel egyenértékű kifejezőeszköz kellene legyen – már csak azért is, mivel a tárgyi környezetén kívül az egyetlen mozgó, élőlényyszerű szereplő a víz – s ez az egy szereplő megkívánja az állandó asszociációs kiegészítést, hogy „még előbb” legyen. S ezt jelen esetben a zenének kellene biztosítani, ill. elősegíteni.